

УДК 005.51:334.735(477)

Олена Миколаївна ТАРАН-ЛАЛА

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», e-mail: elenalala1704@gmail.com

КОМПЛЕКС СЦЕНАРІЇВ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таран-Лала, О. М. Комплекс сценаріїв ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки / Олена Миколаївна Таран-Лала // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2016. – Вип. 1. – № 60. – С. 86–97.

Анотація. У статті визначено аспекти концептуально-методологічного характеру і прикладних розробок щодо діагностики функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки. Запропоновано алгоритм здійснення аналітичного стратегічного планування процесу функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки за рахунок підвищення рівня її ефективності. Проведено ґрунтовне прогнозування рівнів ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки за умови ефективної взаємодії з ектором «Державне регулювання» та використання визначених можливостей, запобігання проблемам, що перешикоджують значному покращенню функціонування споживчої кооперації. Науково сформовано системний аналіз, який всебічно враховує і використовує всі фактори-обмеження, проблеми та можливості, всі параметри системи, що фігурують у проблематиці всіх їхніх цілей, політик та завдань, всіх альтернатив та можливостей сценаріїв розвитку подій.

Ключові слова: функціонування; споживча кооперація; соціально-економічна система; параметри системи; сценарій; метод аналізу ієрархій; аналітичне стратегічне планування.

Елена Николаевна ТАРАН-ЛАЛА

кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента, ВУЗ Укоопсоюза
«Полтавский университет экономики и торговли», e-mail: elenalala1704@gmail.com

КОМПЛЕКС СЦЕНАРИЕВ ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ УКРАИНЫ В СТРУКТУРЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Таран-Лала, О. М. Комплекс сценариев эффективного функционирования потребительской кооперации Украины в структуре национальной экономики / Елена Николаевна Таран-Лала // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2016. – Вып. 1. – № 60. – С. 86–97.

Аннотация. В статье определены аспекты концептуально-методологического характера и прикладных разработок по диагностике функционирования потребительской кооперации как социально-экономической системы в структуре национальной экономики. Предложен алгоритм осуществления аналитического стратегического планирования процесса функционирования потребительской кооперации, как социально-экономической системы в структуре национальной экономики за счет повышения уровня ее эффективности. Проведено основательное прогнозирование уровней эффективного функционирования потребительской кооперации как социально-экономической системы в структуре национальной экономики при условии эффективного взаимодействия с ектором «Государственное регулирование» и использования определенных возможностей, предотвращения проблем, препятствующих значительному улучшению функционирования потребительской кооперации. Научно сформирован системный анализ всесторонне учитывающий и использующий все факторы-ограничения, проблемы и возможности, все параметры системы, которые фигурируют в проблематике, всех их целей, политик и заданий, всех альтернатив и возможностей сценариев развития событий.

Ключевые слова: функционирование; потребительская кооперация; социально-экономическая система; параметры системы; сценарии; метод анализа иерархий; аналитическое стратегическое планирование.

Olena TARAN-LALA

*PhD in Economics, Associate Professor, Department of Management,
Higher Educational Institution of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade»,
e-mail: elenalala1704@gmail.com*

A COMPLEX OF SCENARIOS OF EFFECTIVE FUNCTIONING OF CONSUMER COOPERATION OF UKRAINE IN THE STRUCTURE OF NATIONAL ECONOMY

Taran-Lala, O. (2016), A complex of scenarios of effective functioning of consumer cooperation of Ukraine in the structure of national economy. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Kompleks stsenariiv efektyvnoho funktsionuvannya spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy v strukturi natsionalnoi ekonomiky; za red.: M. I. Zveriyakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 1, No. 60, pp. 86–97.

Abstract. *The article defines the aspects of conceptual and methodological character and applied developments concerning the diagnostics of consumer cooperation functioning as a socio-economic system in the structure of national economy. The algorithm of realization of the analytical strategic planning of consumer cooperation functioning process is offered, as a socio-economic system in the structure of national economy due to the increase level of its efficiency. Sound prognostication of consumer cooperation effective functioning levels as a socio-economic system in the structure of national economy under the condition of effective cooperation with the actor of «Government control» and the use of certain possibilities and prevention of problems impedimental to the considerable improvement of consumer cooperation activity is made. The analysis of the systems, comprehensively taking into account and using all factors-limitations, problems and possibilities, including all system parameters which appear in problems, all their aims, policies and tasks, all alternatives and possibilities of scenarios of development of events, is scientifically formed.*

Keywords: *functioning; consumer cooperation; socio-economic system; parameters of the system; scenarios; method of analysis of hierarchies; analytical strategic planning.*

JEL classification: *H000, C530, P510*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність функціонування споживчої кооперації залежить від того, яким чином взаємодіють між собою основні її складові і від того, наскільки кожна із них впливає на інші. Проблема функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи набуває особливої значущості та вимагає комплексних методологічних досліджень, розробки науково-обґрунтованої концепції функціонування, що дозволить істотно впливати на соціальні та економічні процеси, від реалізації яких залежить підвищення життєвого рівня населення нашої держави. Сучасна концепція функціонування вимагає активізації теоретичних досліджень і практичних розробок за проблематикою функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи, яка б враховувала сьогоденні особливості розвитку національної економіки.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Аналіз сучасних теоретичних та практичних досліджень показав, що сьогодні відсутній універсальний підхід до побудови комплексу сценаріїв ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки. У науковій літературі зустрічаються різні методології, що відбивають сутність згаданого процесу [1–13]. Але, до теперішнього часу в науковій літературі не отримали широкого висвітлення методичні підходи до побудови комплексу сценаріїв ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки стосовно особливостей етапу становлення економіки постіндустріального суспільства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визначаючи теоретико-методологічну і практичну значущість генезису функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи, доцільно визнати, що проблема ефективного функціонування споживчої кооперації вимагає подальшого наукового обґрунтування. Це пов'язано з відсутністю впорядкованої сукупності інструментів і розробленої методології визначення ефективності функціонування соціально-економічної системи. Дослідження складових

соціально-економічної системи дає підстави стверджувати про необхідність виокремлення та доцільність теоретико-методичної розробки підходу до побудови комплексу сценаріїв ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки, ґрунтуючись на аналізі параметрів системи. Розгляд параметрів системи, що є умовою ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи, логічно приводить до необхідності вираження результату через побудову комплексу сценаріїв, які характеризують функціонування або майбутній стан споживчої кооперації.

Постановка завдання. Дискусійність проблеми, об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досягнень концептуально-методологічного характеру і прикладних розробок щодо діагностики функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки зумовили мету дослідження, яка полягає в синтезації методичного підходу до побудови комплексу сценаріїв ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки на основі аналітичного стратегічного планування та методу аналізу ієрархій.

Виклад основного матеріалу дослідження. З точки зору аналітичного стратегічного планування розглянемо проблему функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки за рахунок підвищення рівня її ефективності.

Оскільки в основі аналітичного стратегічного планування полягає механізм прямого і зворотного процесів, розглянемо його більш докладно з урахуванням методу аналізу ієрархій [1–5].

Зазначимо, що ієрархічні системи планування складаються зі специфічних елементів, до яких належать: фокус ієрархії, ектори, цілі, політики, заходи, сценарії й узагальнений сценарій. Фокус ієрархії – це загальна мета досліджуваної проблеми. У даному випадку це рівень ефективності функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки. Цей ієрархічний рівень може складатися із релевантних діапазонів (декількох інтервалів часу). Екторами називають діючі сили, які мають різний ступінь впливу на результат.

У контексті цього дослідження під екторами розуміють параметри системи, що визначають її цілісність, впорядкованість, стійкість, самоуправління і управління, тобто параметри головної мети соціально-економічної системи. Аналізуючи діючі сили, які впливають на остаточний стан зазначеної проблеми, виокремимо такі параметри системи: інтелект (інтелекто-програмоносій – управляюча частина); природна і виробнича база (енергоносій; частини, що управляються; зв'язки); здоров'я (нормальний стан усіх частин системи); організованість (організація і адаптація) – самоорганізованість (самоорганізація і самоадаптація); регулювання (гомеостат, дисципліна); саморегулювання (самогомеостат, самодисципліна).

Цілі – бажані межі або величини, які сподіваються досягти.

Політики – санкціоновані засоби досягнення цілей, що реалізуються за допомогою загальновідомих процедур прийняття рішень.

Заходи – система процедур прийняття рішень щодо ефективного функціонування об'єкту дослідження.

Сценарії – це потенційні стани системи, які отримані після застосування політик і реалізації заходів.

Узагальнений сценарій – майбутній рівень ефективності функціонування споживчої кооперації в структурі національної економіки, який інтегрує окремі контрастні сценарії з метою оцінки наслідків запланованих рішень, наслідків парламентів системи. Узагальнений сценарій дозволяє інтегрувати значення окремих сценаріїв для оцінки наслідків прийнятих при плануванні рішень.

Аналіз проблеми призвів до визначення цілей, політик та заходів щодо параметрів головної мети соціально-економічної системи.

Аналітичне планування як процес здійснюється і в прямому і в зворотному напрямках,

оскільки ґрунтується на класичній теорії планування, яка передбачає наявність двох цілей.

Перша мета – логічна. Її постановка передбачає, що припущення, фактори, тенденції, які впливають на ефективне функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи, залишаться суттєво незмінними по відношенню до її теперішнього стану.

Друга мета – бажаний стан функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи, досягнення якого потребує певних, можливо значних змін (з початком трансформації початкового стану). Ці зміни повинні стати незворотними, незважаючи на те, яким є початковий стан функціонування споживчої кооперації.

Алгоритм здійснення аналітичного стратегічного планування процесу функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки за рахунок підвищення рівня її ефективності подано у вигляді блок-схеми, яка відображена на рис. 1.

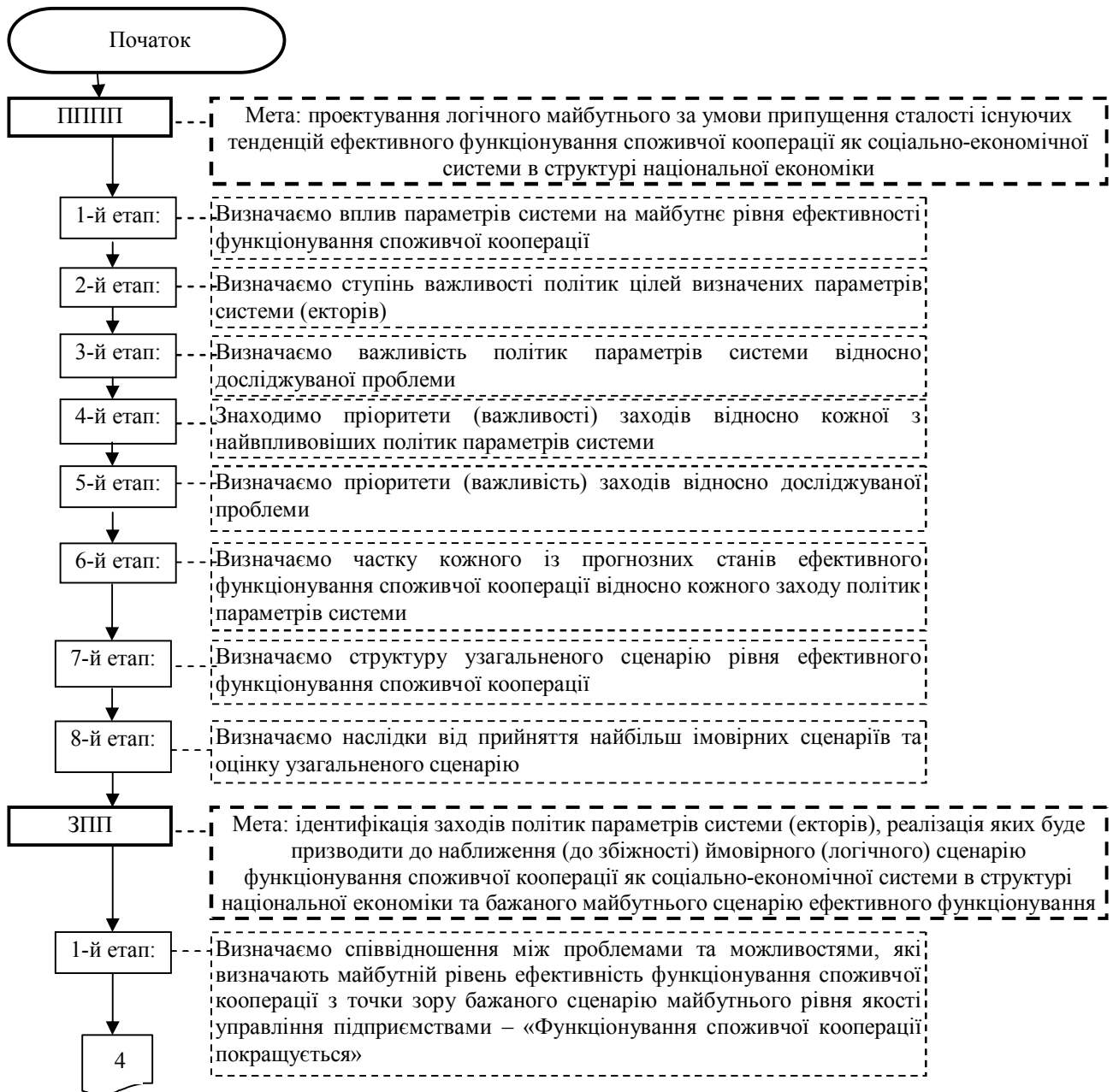

Рис. 1. Блок-схема процесу аналітичного стратегічного планування ефективності функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки [розроблено автором]

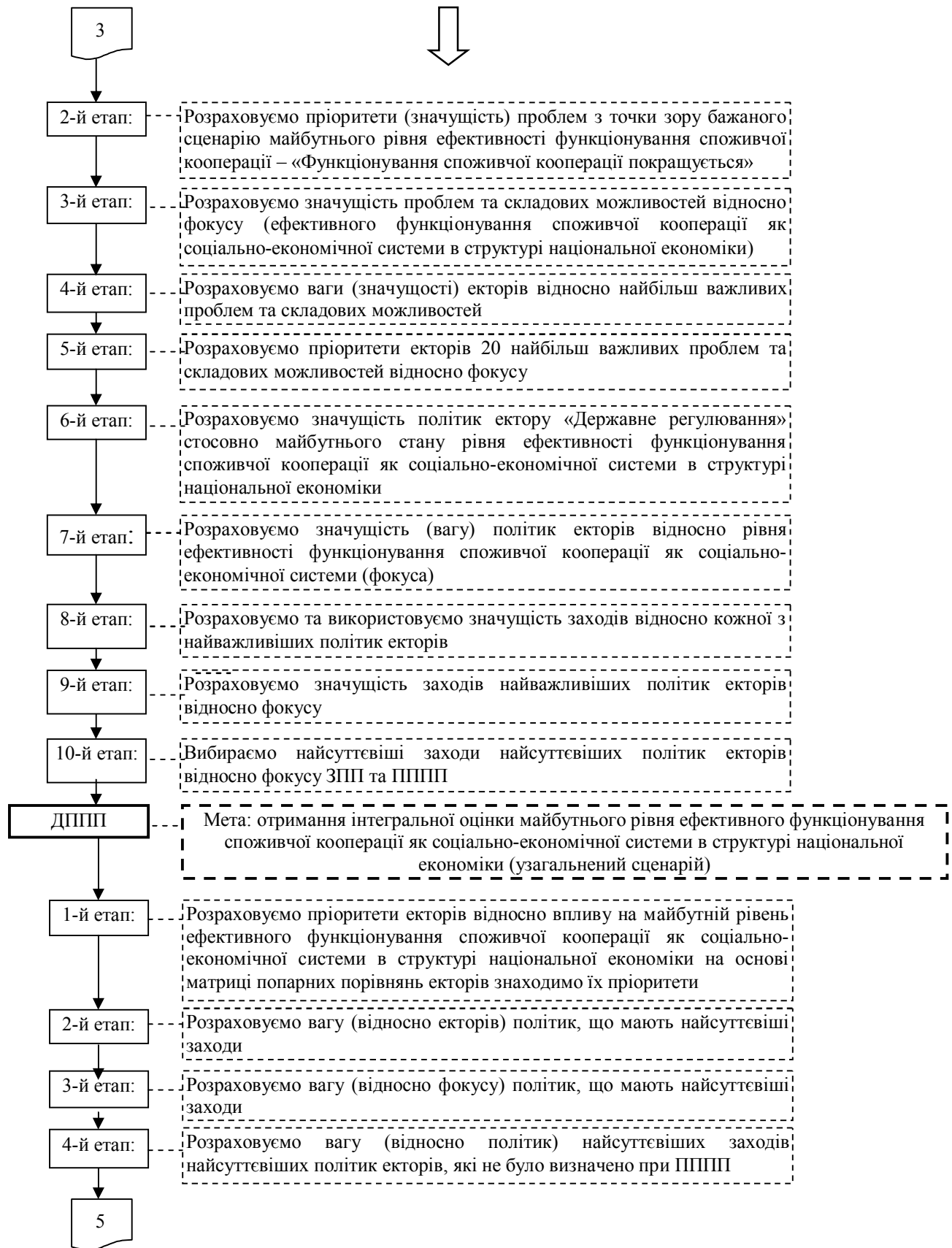

Рис. 1. Блок-схема процесу аналітичного стратегічного планування ефективності функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки (продовження) [розроблено автором]

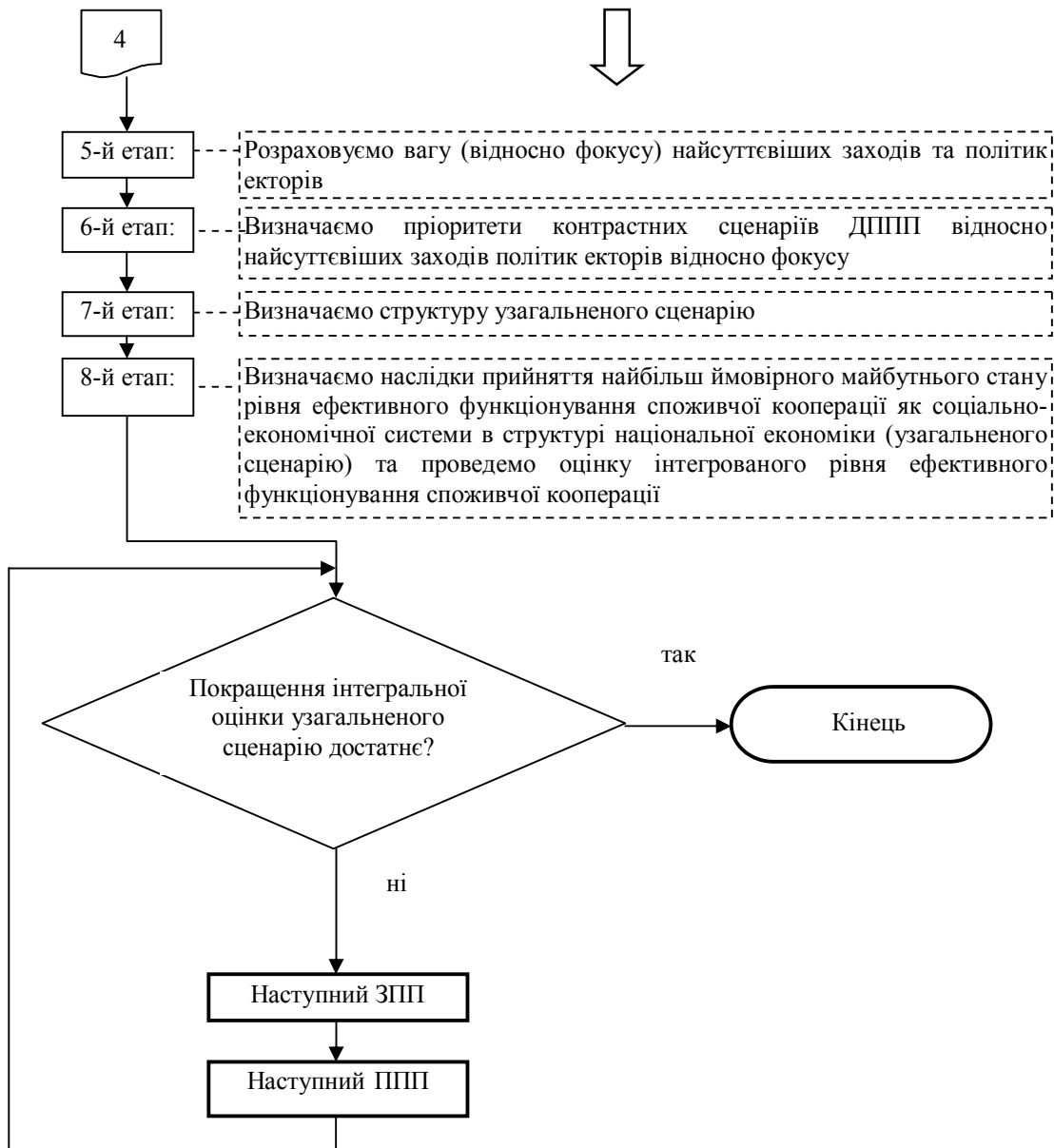

Рис. 1. Блок-схема процесу аналітичного стратегічного планування ефективності функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки (продовження) [розроблено автором]

Планування в прямому напрямку – це упорядкована в часі послідовність подій, що починаються з початкового стану. За такого планування розглядаються поточні факти та припущення, що породжують логічний наслідок (або ще кажуть сценарій). Планування в зворотному напрямку починається з бажаного стану в майбутній момент часу. Потім процес розглядається в зворотному напрямку в часі з метою оцінки факторів, тенденцій та проміжних станів, які будуть потрібні для досягнення бажаного стану. Тобто зворотній процес планування забезпечує засоби контролю та керування прямим процесом планування за умови руху в напрямку бажаного стану ефективності функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи.

Об'єднання прямого та зворотного процесів планування здійснюється з використанням ієрархічної структури процесу. При цьому мінімізується розбіжність між майбутнім станом функціонування, що досягне споживча кооперація, та бажаним майбутнім станом функціонування споживчої кооперації.

В процесі планування проектується найбільш ймовірне (логічне) майбутнє. Цей процес складає так званий перший прямий процес планування.

Потім в якості цілі приймають бажаний майбутній стан функціонування споживчої

кооперації як соціально-економічної системи, виробляються нові політики. Це складає перший зворотній процес планування. Знайдені політики приєднуються до набору тих політик, що існували в прямому процесі планування. З урахуванням цих змін знову здійснюється проектування ймовірного майбутнього, що складає другий прямий процес планування. Після цього кількісно порівнюються перший і другий варіант ймовірного майбутнього стану, відносно значень критеріїв, що підпорядковані меті планування.

При розрахунку значення інтегральної оцінки узагальненого сценарію відповідають на два питання:

- в якому напрямку в майбутньому (збільшиться, зменшиться чи залишиться незмінним) відбудеться зміна кожного критерію при реалізації кожного можливого сценарію?
- яка інтенсивність зміни кожного критерію?

Інтегральна оцінка узагальненого сценарію визначається як сума (за усіма критеріями та сценаріями) добутків значень інтенсивності змін критеріїв, вагових коефіцієнтів критеріїв та значень векторів пріоритетів можливих сценаріїв.

Планування в зворотному напрямку здійснюється на основі такої ієрархії рівнів (зверху вниз): фокус (бажане майбутнє); бажані сценарії; проблеми та ситуації, що можуть перешкодити реалізації сценаріїв (не обов'язковий рівень); ектори (серед яких можуть бути і нові по відношенню до прямого процесу); цілі екторів; політики екторів; заходи екторів.

При побудові цієї ієрархії рівень бажаних сценаріїв утворюється за одним із таких п'яти підходів:

- за бажаний сценарій приймається один з імовірних сценаріїв, який визначено при попередньому прямому процесі планування;
- бажані сценарії за кількістю та назвами відповідають імовірним сценаріям при попередньому прямому процесі планування, але відрізняються від останніх пріоритетами (відсотками) в узагальненому сценарії;
- бажані сценарії є підмножиною з множини ймовірних сценаріїв, яку визначено при попередньому прямому процесі планування;
- генеруються нові бажані сценарії, відмінні від тих, що розглядалися в попередньому прямому процесі планування;
- множина бажаних сценаріїв включає як деякі з сценаріїв попереднього прямого процесу планування, так і нові бажані сценарії.

Після визначення за методом аналізу ієрархії векторів пріоритетів цілей (політик) екторів на ЗПП здійснюється перехід до другого прямого процесу планування. При цьому рівень екторів (та наступні за ним) другого прямого процесу може відрізнитися (за складом) від аналогічного рівня першого прямого процесу. Другий (як і перший) прямий процес планування закінчується визначенням інтегральної оцінки узагальненого сценарію.

Після цього відбувається порівняльний аналіз інтегральних оцінок першого та другого прямих процесів планування. Якщо покращення інтегральної оцінки не задовольняє планувальника, то здійснюються наступні зворотній та прямий процеси планування до отримання задовільної інтегральної оцінки.

Застосування екторами своїх політик призводить до розвитку того чи іншого із контрастних сценаріїв: С1) статус-кво (проекція сучасного стану на майбутнє); С2) покращення функціонування споживчої кооперації; С3) погіршення функціонування споживчої кооперації.

Узагальнений сценарій – стан функціонування споживчої кооперації України – інтегрує окремі контрастні сценарії.

Наступним етапом побудови комплексу сценаріїв ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки буде відтворення сценарію функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи у вигляді аналітичного планування, що включає прямі та зворотні процеси планування з метою наближення логічного майбутнього системи до бажаного майбутнього.

Сценарій функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи може бути представлений у вигляді аналітичного планування, що включає прямі та зворотні

процеси планування з метою наближення логічного майбутнього системи до бажаного майбутнього.

Ієрархічна система для розрахунку узагальненого сценарію функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки (логічного майбутнього) при першому процесі прямого планування представлена на рис. 2.

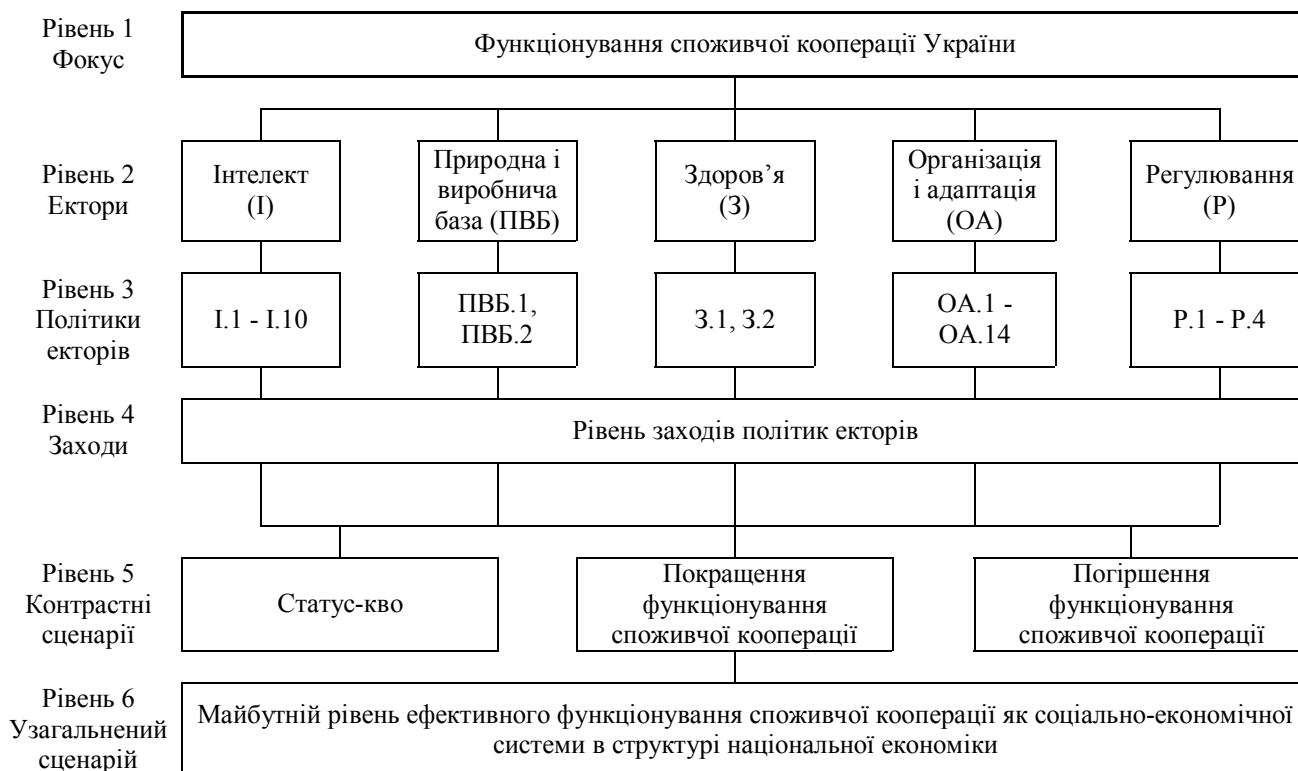

Рис. 2. Ієрархія прямого процесу планування майбутнього рівня ефективності функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки [розроблено автором]

Після побудови ієрархічної моделі постає питання щодо встановлення пріоритетів. Для цього була використана шкала відносної важливості (значимості, переваги), запропонована відомим американським системним аналітиком Т. Сааті. Вона виявилася ефективнішою порівняно з іншими подібними шкалами, бо її застосування дало позитивні результати [2, с.6].

Проведений аналіз ранжування критеріїв відносно ймовірних сценаріїв майбутнього стану ефективного функціонування споживчої кооперації дозволяє зробити такі висновки.

Ситуація з ефективним функціонуванням споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки в близькому майбутньому має тенденцію до невеликого погіршення.

З урахуванням ваги всіх критеріїв отримана інтегральна оцінка узагальненого сценарію першого прямого процесу планування є від'ємною. Це означає, що в цілому ситуація з ефективністю функціонування споживчої кооперації в близькому майбутньому має тенденцію до зниження. Ця інтегральна оцінка буде також використана при подальшому аналітичному плануванні в другому прямому процесі планування.

Таким чином, аналітичне стратегічне планування при першому прямому плануванні з урахуванням методу аналізу ієрархій, дало можливість досягти мети першого прямого процесу планування – спроектувати логічне майбутнє при припущенні сталості існуючих тенденцій ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки.

У наступному підрозділі побудуємо сценарій можливостей удосконалення ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки на основі зворотного процесу планування (ЗПП).

Сценарій можливостей удосконалення ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки здійснимо на основі зворотного процесу планування (ЗПП), який є нормуючою складовою аналітичного планування з використанням методу аналізу ієрархій (на противагу описовій складовій цього планування – прямому процесу планування).

В процесі зворотного процесу планування ідентифікуються заходи політик параметрів системи (екторів), реалізація яких буде призводити до наближення (до збіжності) ймовірного (логічного) сценарію функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки та бажаного майбутнього сценарію ефективного функціонування цієї системи. Крім ідентифікації найкращих заходів політик, під якими, нагадаємо, розуміють санкціоновані та такі, що надаються загально прийнятими процедурами прийняття рішень, засоби для досягнення мети, в ЗПП виявляються різні проблеми та можливості, від яких залежить реалізація різних сценаріїв.

ЗПП має такі рівні (рис. 3):

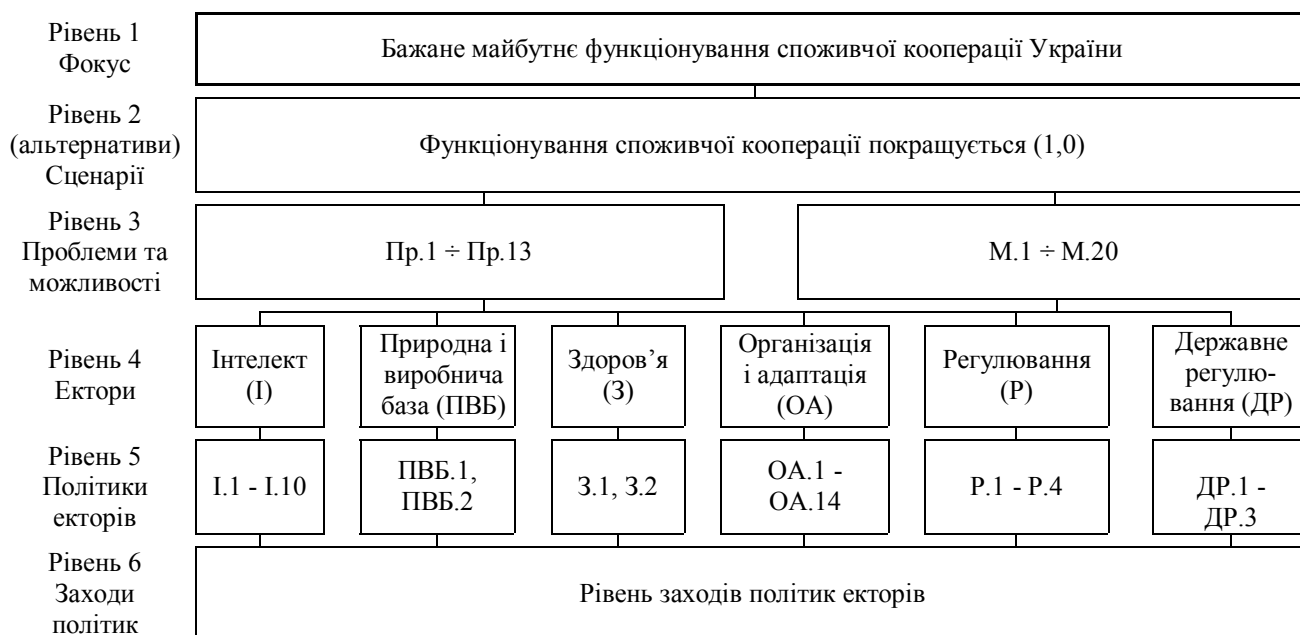

Рис. 3. Ієрархічна схема зворотного процесу планування майбутнього рівня ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки [розроблено автором]

- 1 рівень (фокус проблеми) – бажаний сценарій;
- 2 рівень – альтернативи сценарію (за умов виникнення проблем та використання можливостей);
- 3 рівень – проблеми та можливості, що виникають при реалізації майбутнього;
- 4 рівень – ектори, що контролюють ці проблеми та можуть використовувати ці можливості. До екторів ПППП додано ектор «Державне регулювання (ДР)», який контролює низку проблем та можливостей верхнього рівня;
- 5 рівень – політики екторів;
- 6 рівень – заходи політик.

На третьому рівні ієрархії ЗПП розглядаємо такі елементи (проблеми та можливості, що виникають при реалізації бажаного сценарію).

Отже, в результаті проведення зворотного процесу планування, отримано найсуттєвіші заходи найсуттєвіших політик екторів з пріоритетами відносно фокусу ієрархії вище середнього. В ЗПП одержуємо заходи, які необхідно враховувати в Другому ППП для наближення бажаного майбутнього до логічного сценарію відносно рівня ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки. Заходи, які є найвпливовішими, разом дають 68,3% впливу на

майбутній рівень досліджуваної проблеми.

Отже, аналітичне стратегічне планування при зворотному процесі планування з урахуванням методу аналізу ієрархій, дало можливість досягти мети зворотного процесу планування – ідентифікувати найсуттєвіші заходи найсуттєвіших політик параметрів системи (екторів), реалізація яких буде призводити до наближення (до збіжності) ймовірного (логічного) сценарію функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки та бажаного майбутнього сценарію ефективного функціонування цієї системи.

Отримані результати дозволяють перейти до побудови імітаційної моделі ефективного функціонування споживчої кооперації на основі узгодження її інтересів та держави за допомогою другого прямого процесу планування.

Побудуємо ієрархію ДППП (рис. 4).

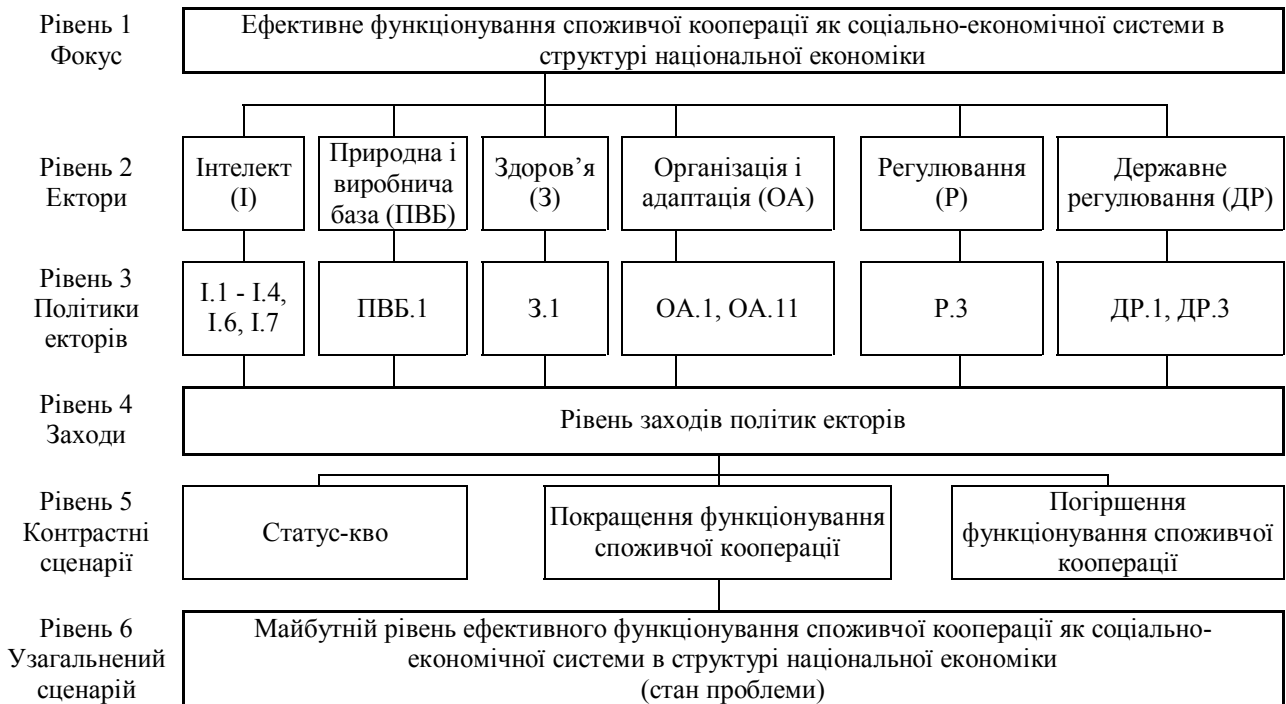

Рис. 4. Ієрархія другого прямого процесу планування майбутнього рівня ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки [розроблено автором]

1 рівень (фокус проблеми) – Ефективне функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки;

2 рівень – ектори, що були при першому прямому процесі планування (ПППП). До екторів ПППП додано ектор «Державне регулювання (ДР)» із зворотного процесу планування (ЗПП);

3 рівень – політики екторів;

4 рівень – заходи політик екторів.

5 рівень – контрастні сценарії: С1) статус-кво (проекція сучасного стану на майбутнє); С2) покращення функціонування споживчої кооперації; С3) погіршення функціонування споживчої кооперації;

6 рівень – узагальнюючий сценарій: майбутній рівень ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки.

Проведений аналіз ранжування критеріїв відносно ймовірних сценаріїв майбутнього рівня ефективного функціонування споживчої кооперації дозволяє побачити, що з урахуванням ваги всіх критеріїв отримана інтегральна оцінка узагальненого сценарію другого прямого процесу планування є позитивною. Це означає, що ситуація з ефективним функціонуванням споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки в близькому майбутньому при умові ефективної взаємодії з ектором

«Державне регулювання» і використання визначених можливостей та запобігання проблем, що перешкоджають функціонуванню споживчої кооперації призведе до значного покращення.

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, здійснено аналітичне планування майбутнього рівня ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки за алгоритмом, наведеним на рис. 1.

Показано, як необхідно змінити структуру ієрархії проблеми, щоб наблизити бажане майбутнє, тобто логічне майбутнє наблизити до бажаного. Це досягається необхідністю врахування дій ектора «Державне регулювання», а також використанням найсуттєвіших заходів екторів з розрахованою інтенсивністю застосування.

Такі циклічні розрахунки можуть відбуватися до тих пір, поки логічне майбутнє в достатній мірі не наблизиться до бажаного майбутнього, але покращення інтегральної оцінки узагальненого сценарію підтверджує, що мету аналізу покращень уже досягнуто.

Отже, розглянутий підхід може, з одного боку, виступати методичною основою для прогнозування рівнів ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки, а, з іншого, – бути практичним інструментом визначення рівня функціонування будь-якої соціально-економічної системи, який ґрунтується на системному аналізі проблеми та всебічно враховує і використовує всі фактори-обмеження, проблеми та можливості, всі параметри системи, що фігурують у проблематиці всіх їхніх цілей, політик та завдань, всіх альтернатив та можливостей сценаріїв розвитку подій.

На основі виокремлення та синтезу параметрів системи, їхніх політик та завдань, які характеризують ефективне функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в структурі національної економіки, з'являється можливість визначити недоліки функціонування, виявити фактори, які впливають на рівень функціонування, а також розробити певні рекомендації щодо покращення функціонування споживчої кооперації на сучасному етапі її господарювання. Зазначене може складати основу для подальших наукових досліджень фахівців з економіки.

Література

1. Губин В. В. *Проблеми соціально-економічного розвитку системи потребительської кооперації в умовах ринка* / В. В. Губин, А. А. Степанов, І. А. Степанов. – М.: Издательский дом Центросоюза, 2012. – 196 с.
2. Рогоза М. Є. *Системи підтримки прийняття рішень: навч. посіб.* / М. Є. Рогоза, О. О. Ємець, Є. М. Ємець. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2013. – 312 с.
3. Рогоза М. Є. *Модель ринково-орієнтованого соціально-економічного механізму управління підприємствами споживчої кооперації* / М. Є. Рогоза // *Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць.* – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2009. – Т. II. – Вип. 248. – С. 239–244.
4. Рогоза М. Є. *Нелінійні моделі та аналіз складних систем: навч. посіб.* / М. Є. Рогоза, С. К. Рамазанов, Е. К. Мусаєва. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 302 с.
5. Рогоза М. Є. *Проблеми, процеси, моделі управління розвитком підприємств споживчої кооперації* / М. Є. Рогоза // *Академічний огляд.* – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2009. – № 1. – С. 82–89.
6. Бабенко С. Г. *Стратегія розвитку кооперативного сектора економіки України* / С. Г. Бабенко // *Економіка і прогнозування.* – 2003. – № 4. – С. 38–49.
7. Бабенко С. Г. *Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці: монографія* / С. Г. Бабенко. – К.: Наукова думка, 2003. – 332 с.
8. Гончаренко В. В. *Теоретико-методологічні підходи до відродження національного кооперативного руху* / В. В. Гончаренко // *Вісник Полтавського державного сільськогосподарського інституту.* – 2001. – № 5–6 (18–19). – С. 10–15.
9. Левицкий Е. М. *Адаптация в моделировании экономических систем* / Е. М. Левицкий. – Новосибирск: Наука, 1977. – 208 с.

10. Маркіна І. А. Управління споживчою кооперацією як соціально-економічною системою: монографія / І. А. Маркіна. – Полтава: ПУСКУ, 2008. – 255 с.
11. Окландер М. А. Стратегії розвитку підприємств споживчої кооперації України: монографія / М. А. Окландер, О. П. Чукурна, В. В. Гончаренко. – Одеса: Екологія, 2007. – 324 с.
12. Теплов В. И. Социально-экономическая деятельность потребительской кооперации: монографія / В. И. Теплов. – Белгород: Изд-во Белгородского университета потребительской кооперации, 1999. – 206 с.
13. Теплов В. И. Управление социально-экономическим развитием системы потребительской кооперации / В. И. Теплов. – Белгород: Издательство Белгородского университета потребительской кооперации, 1999. – 295 с.

References

1. Gubin, V. V., Stepanov, A. A. & Stepanov, I. A. (2012), *Problems of social and economic development of consumer cooperation system in market conditions [Problemy sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya sistemy potrebitelskoy kooperatsii v usloviyakh rynka]*, Izdatelskiy dom Tsentrosoyuza, Moskva, 196 p. (rus)
2. Rohoza, M. Ye., Yemets, O. O. & Yemets, Ye. M. (2013), *Decision making support systems [Systemy pidtrymky pryiniattia rishen]*, RVV PUET, Poltava, 312 p. (ukr)
3. Rohoza, M. Ye. (2009), *Model of market-oriented socio-economic mechanism of consumer cooperation enterprises [Model rynkovo-orientovanoho sotsialno-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia pidpriemstvamy spozhyvchoi kooperatsii]*, *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, DNU, Dnipropetrovsk, vol. II, iss. 248, pp. 239–244 (ukr)
4. Rohoza, M. Ye., Ramazanov, S. K., Musayeva, E. K. (2011), *Nonlinear models and analysis of complex systems [Neliniini modeli ta analiz skladnykh system]*, RVV PUET, Poltava, 302 p. (ukr)
5. Rohoza, M. Ye. (2009), *Problems, processes, management model of consumer cooperatives enterprise development [Problemy, protsesy, modeli upravlinnia rozvytkom pidpriemstv spozhyvchoi kooperatsii]*, *Akademichnyi ohliad*, DNU, Dnipropetrovsk, No. 1, pp. 82–89 (ukr)
6. Babenko, S. H. (2003), «Strategy of development of the cooperative sector economy of Ukraine» [*Stratehiia rozvytku kooperatyvnoho sektora ekonomiky Ukrainy*], *Ekonomika i prohnuzuvannia*, Kyiv, No. 4, pp. 38–39 (ukr)
7. Babenko, S. H. (2003), *Transformation of cooperative systems in a transitional economy: monograph [Transformatsiia kooperatyvnykh system u perekhidnii ekonomitsi: monohrafiia]*, Naukova dumka, Kyiv, 332 p. (ukr)
8. Goncharenko, V. V. (2001), «Theoretical and methodological approaches to the revival of the national cooperative motion» [*Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vidrozhennia natsionalnoho kooperatyvnoho rukhu*], *Visnyk Poltavskoho derzhavnogo silskohospodarskoho instytutu*, No. 5–6 (18–19), pp. 10–15 (ukr)
9. Levytskiy, E. M. (1977), *Adaptation in modeling economic systems [Adaptatsiya v modelirovanii ekonomicheskikh sistem]*, Nauka, Novosibirsk, 208 p. (rus)
10. Markina, I. A. (2008), *Management of Consumer Cooperatives as of the socio-economic system [Upravlinnia spozhyvchoiu kooperatsiieiu yak sotsialno-ekonomichnoiu systemoiu]*, PUSKU, Poltava, 255 p. (ukr)
11. Oklander, M. A., Chukurna, O. P., Honcharenko, V. V. (2007), *Strategies of consumer cooperation enterprises development of Ukraine: monograph [Stratehii rozvytku pidpriemstv spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy: monohrafiia]*, *Ekolohiia*, Odessa, 324 p. (ukr)
12. Teplov, V. I. (1999), *Socio-economic activity of consumer cooperation: monograph [Sotsialno-ekonomicheskaya deyatelnost potrebitelskoy kooperatsii: monografiya]*, *Izdatelstvo Belgorodskoho universiteta potrebitelskoy kooperatsii*, Belgorod, 206 p. (rus)
13. Teplov, V. I. (1999), *Management of socio-economic development of consumer cooperation system [Upravlenie sotsialno-ekonomichskim razvitiem sistemy potrebitelskoy kooperatsii]*, *Izdatelstvo Belgorodskoho universiteta potrebitelskoy kooperatsii*, Belgorod, 295 p. (rus)